

Ключевые слова: студенты, культура, здоровый образ жизни, специальная медицинская группа.

The article analyzes experimental check effectiveness of pedagogical and computer technologies of healthy life style culture forming at students of the special medical group.

Key words: students, culture, healthy lifestyle, special medical group.

Вовк Л. В. – викладач фізичного виховання кафедри фізичного виховання Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент І.Ю. Ніколайчук

УДК 378.034

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПЛАНЕТАРНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ТОЧКИ ЗОРУ ТРЬОХ ГУН МАТЕРІАЛЬНОЇ ПРИРОДИ

М.В.Воронкін

Стаття розкриває сутність поняття «Благодійна діяльність» як необхідного елементу формування планетарної свідомості студентської молоді з точки зору трьох гун матеріальної природи.

Ключові слова: благодійна діяльність, студентська молодь, гуні матеріальної природи.

Кризова ситуація проникла майже в усі сфери людського життя. Більш того багато проблем переростають у проблеми світового значення, коли їх неможливо вирішити локальними громадами, і їхнє вирішення вимагає світового партнерства. В свою чергу таке партнерство вимагає кардинально іншого світогляду, іншого способу мислення. Отже, ми говоримо про нову парадигму виховання молодого покоління, яка передбачає створення певних загальнопланетарних норм і стандартів. Формування планетарної свідомості має стати пріоритетним напрямком у

виховному процесі вищих навчальних закладів, а благодійна діяльність – необхідна складова цього виховання. Саме зросла егоїстична свідомість людини стала головною причиною порушення світового балансу. Тому виховувати у майбутньої інтелектуальної еліти почуття відповідальності за себе, батьківщину, суспільство, державу, країну у в кінцевому підсумку, планету, необхідно саме в процесі благодійної діяльності, прищеплюючи їй таким чином якості милосердя, співчуття і любові.

Теоретичні основи благодійної діяльності досліджені у працях таких вчених: Р. Апрусян, Дж. Бредлі, В. Гер'є, М. Дмитрієва, Е. Красноперова, А. Лінденмайера, П. Лофарг, Д. Оссонвіль, Д. Ренсел, Е. Мюнстерберг, Е. Фоміна, Г. Шмоллер та ін. Дослідженню сутності і функцій благодійної діяльності свої роботи присвятили такі автори, як Дж. Мілль, В. Фомін, Є. Чікадзе. Генезис благодійної діяльності представлений в працях: Л. Бадя, П. Власова, А. Лінденмайера, Е. Максимова, Г. Ул'янової, Е. Хорькової, М. Ширяєвої та ін.

Дослідженнями і класифікацією гун матеріальної природи вчені починали займатися ще з 1963 року. Серед них можна виділити таких вчених, як Р. Лаквіндер, С. Дас, Д.В. Вольф, Джон Фейрос, Д.А. Руссо, Ю.А. Степанюк та ін.

Наразі людьми мислячими загально визнано, що корінь проблем знаходиться не в сфері економіки чи політики, а в сфері свідомості, тобто в авторитетності знання, яким ми користуємося. І розмова ведеться про результативність, тобто до якого результату призводить діяльність знову ж таки на основі того чи іншого знання. Гострота існуючих соціальних проблем підштовхує до наукового пошуку авторитетних рішень, що йдуть із старовини, перевірених часом і досвідом послідовників. Все людське життя рухається пошуком «формули щастя», а сучасна наука – це пошук цієї формули у в зовнішньому світі. У той час як наукові дослідження внутрішнього світу людини потребують більш чіткого промальовування закономірностей розвитку і деградації свідомості особистості. В цьому контексті благодійність поки що сприймається як «ліки». Але в наш час, коли стираються орієнтири вищих цінностей, відбувається підміна понять, і важко відрізнити сприятливе від шкідливого, важливо скористатися знанням, яке дозволяє бачити дуже глибоко і в той же час науково. Бачити мотиви, закономірності розвитку і деградації свідомості так само чітко, як, наприклад, закони фізики і математики.

Отже, виділимо частини загальної проблеми:

1. Корінь проблеми лежить в сфері свідомості кожного індивіда;
2. Суспільство потребує в авторитетному знанні;
3. Благодійність як «ліки» від соціальних проблем;
4. Визначення закономірностей розвитку і деградації свідомості особистості.

Цілями статті є:

1. Дати визначення поняттю: «Благодійна діяльність»;
2. Розглянути благодійну діяльність з точки зору трьох гун матеріальної природи.

Однією з ключових проблем благодійної діяльності досі залишається слабоопрацьований термінологічний апарат і відповідно пов'язані з цим різночитання в розумінні благодійництва як явища. Серед дослідників цього питання можна зустріти тих, які трактують добродійність досить вузько. Існують такі варіанти визначення благодійності:

Благодійність (філантропія; від грец. Φιλία – любов і δυνωπος – людина) – діяльність, за допомогою якої власники приватних ресурсів добровільно і безоплатно розподіляють їх з метою сприяння нужденним людям, вирішення соціальних проблем, а також удосконалення умов суспільного життя [6].

У цьому контексті об'єктом благодійності є виключно людина, ролі і місце інших живих істот, природи не враховується.

Благодійність (charity) походить від латинського "любов, розташування" і зазвичай означає (християнську) любов і доброту. Наразі немає юридичного визначення поняття "благодійна організація", однак відповідно до процесуального закону Англії та Уельсу визначено чотири основні цілі благодійності: 1) пожертвування на полегшення тягара бідності; 2) пожертвування на розвиток освіти; 3) пожертвування на релігійні цілі; 4) пожертвування на інші цілі, що приносять користь спільноті і не входять у зазначені вище пункти. [10].

Існує визначення благодійності як недержавної добровільної безоплатної діяльності в соціальній сфері, спрямованої на підтримку окремих осіб або організацій, у яких з тих чи інших причин не вистачає ресурсів для повноцінного функціонування, існування.

Виходячи з самого терміна «благодійність», можна побачити, що воно утворюється з двох слів «Благо» і «Творити, діяти». Що ж таке благо, добро, зло? Для чого потрібно творити добро? Звідки сталися добро і зло? Всі ці запитання належать до «вічних», і їхнє нерозуміння породжує проблеми. Очевидно, що життя людей в суспільстві регулюється не тільки

правовими, а й моральними законами. Прийнято вважати, що моральні норми є неписаними законами. Це правильно, але не зовсім. Візьміть Біблію – це мудрий звід моральних норм і законів. Те ж можна сказати і про Коран, про буддійські писані пам'ятки. У нашій статті ми наведемо приклад того, як чітко визначені вищі (божественні) і нижчі (демонічні) якості особистості в давньоведичному трактаті Бхагават Гіта. Сама по собі ця праця унікальна і не має аналогів. Спробуємо розглянути це послання давнини не з позиції віри – марновірства, сумнівної релігійності чи філософії в контексті пустослів'я. Важливо його розглядати як можливість наукового, науково-експериментального, науково-дослідного підходу до вивчення не тільки грубих матеріальних законів, але і закономірностей, які впливають на свідомість, тобто на якості характеру, звички, вчинки і долю людини.

Вищі, або як їх визначає сама Бхагават Гіта – божественні якості: безстрашність, очищення свого буття, вдосконалення у духовному знанні, володіння почуттями, вчинення жертвоприношень, вивчення священних писань, вчинення аскези, простота, відмова від насильства, правдивість, негнівливість, самозречення, спокій, відсутність прагнення злословити, співчуття до всіх живих істот, відсутність жадібності, м'якість, скромність, рішучість, цілеспрямованість, здатність прощати, стійкість, чистота, відсутність заздрості і прагнення до почесей.

Нижчі (демонічні) якості: гордість, зарозумілість, марнославство, безглуздя, грубість і неуцтво. [2].

Наразі підміни понять, коли стираються орієнтири вищих цінностей і важко відрізнити сприятливе від шкідливого, всі перераховані вище якості потребують коментарів. Тоді правильно розуміючи суть цих понять, можна сказати, що вищі якості можуть вважатися благом і, відповідно, під **благодійною діяльністю** розуміється процес, який сприяє розвитку в людині вищих (божественних) якостей і пробуджує в неї духовну свідомість. Чи не це ми називаємо людським ставленням, «Людина з великої літери»?

Сучасна теорія суспільства припускає, що люди знаходять свої якості в результаті соціальної діяльності. І це частково так. Але стародавні писання, такі як Бхагават-Гіта і Шрімад-Бхагаватам додають до розуміння поведінки людини ще один важливий аспект. Вони описують вплив «гун» на розуміння, знання і поведінку людини.

Гуни (в од.ч. гуна) – в буквальному перекладі з санскриту «мотузка», також «якість, властивість». Саттва-гуна (Гуна доброти), раджа-гуна (гуна пристрасті) і тамо-гуна (Гуна невігластва). Категорія філософії санкх'ї. Під гунами розуміють три основні засади матеріальної природи. Гуни визначають спосіб життя, мислення і діяльність особистості, на яку вони впливають [3].

У ведичній літературі говориться, що ці якості пронизують собою весь Всесвіт. Наприклад, якщо взяти тканину, то вона складається з ниточок, які пронизують всю її поверхню. Так само всі предмети і матеріальні об'єкти пронизуються цими трьома якостями матеріальної енергії. Крім цього, якості (гуни) впливають на свідомість живої істоти. Загалом, все, з чим ми стикаємося у повсякденному житті, знаходиться під впливом, як правило, комбінації цих якостей. Наприклад, із трьох основних кольорів (червоний, синій, жовтий) можна скласти будь-який колір, будь-яку палітру. Так само будь-яку якість, яка характеризує об'єкт, можна отримати, змішуючи ці три гуни: добрість, пристрасть і невігластво [9].

Вчення про гуни– найбільше відкриття індійської думки в галузі гносеології і онтології, воно як відкриття нуля в галузі математики. [8]. Сама Бхагават Гіта відносить знання о гунах до категорії «Саме піднесене знання, пізнавши яке всі великі мудреці досягали вищого ступеня досконалості» [2; 621].

Починаючи з 1963 року, все більше і більше вчених намагалися розробити метод класифікації та визначення рівнів свідомості, заснованої на трьох гунах матеріальної природи. У 1971 році кілька вчених створили «Класифікатор гун» («Guna Inventory») для оцінки особистості на основі відносної кількості кожної гуни[12]

Зараз ми розглянемо характеристику кожної з гун.

Саттва гуна характеризується такими якостями, як чистота, правдивість, влада над власними почуттями і розумом, терпіння, проникливість, суворе виконання запропонованих обов'язків, милосердя, ретельне вивчення минулого та майбутнього, задоволеність незалежно від обставин, щедрість, відмова від задоволення почуттів, відраза до неналежних вчинків, чуйність, простота, смирення, внутрішня задоволеність, повага до старших [2].

Атрибути гуни пристрасті (раджас) включають сильну активність, прагнення до чуттєвих насолод, малий інтерес до духовного піднесення,

зухвалість, незадоволення, навіть при досягненні бажаного, помилкова гордість, молитви про матеріальне процвітання, схильність вважати себе кращим за інших, безрозсудне бажання боротися, пристрасть до вислуховування хвалебних слів про себе, схильність висміювати інших своїм становищем, заздрість до інших, матеріалістичне мислення.

Людина, яка переважно знаходиться під впливом гуні пристрасті описується як «жадібна, злісна, нечиста, схильна радощів і сумам». [2].

Якості, пов'язані з гуною невігластва (тамас) включають: гнів, уїдливість, схильність говорити, виходячи з власної помилкової гордості і не спираючись на авторитет священних писань, ненависть, схильність до насильства, життя за рахунок інших, лицемірство, постійну млявість, скорботу, оману, депресію, помилкові надії, страх, лінь, сонливість, невміння зосередитися. Діяльність в гуні невігластва позбавляє живу істоту розуму. Невігластво пов'язує живу істота і змушує її діяти проти власних інтересів. [2].

Зараз ми розглянемо, як гуні впливають на благодійну діяльність. Тут ми спробуємо розглянути цей вплив з точки зору декількох аспектів:

1. Того, хто її здійснює – якості характеру, мотиви, цілі, методи якими користуються;
2. Сама діяльність;
3. Результати діяльності.

Почнемо з того, хто її робить. «Той, хто вільний від матеріальних уподобань і помилкового его, хто діє з великою рішучістю і ентузіазмом, хто залишається незворушним в успіху і невдачі, діє в гуні доброти. Але той, хто прив'язаний до діяльності і до її результатів, хто спонукуваний бажанням насолодитися плодами своєї праці, хто жадібний, злісний, нечистий, схильний до радощів і сумам, перебуває під впливом гуні пристрасті. А людина, постійно зайнята діяльністю, що суперечить вказівкам священних писань, матеріалістична і вперта, обманює і постійно ображає інших, ледача, завжди похмура і відкладає все на потім, – перебуває під впливом гуні невігластва» [5].

Питання, пов'язані з аналізом мотивів благодійної діяльності завжди користувалися особливим інтересом з боку дослідників, оскільки дозволяють зрозуміти особистісні та соціокультурні підстави благодійності. У вітчизняній історіографії дореволюційного періоду основним мотивом благодійності вважалася релігійність. Дослідник московського купецтва П.А. Буришкін відзначав, що російські підприємці

«на свою діяльність дивилися не тільки, або не стільки як на джерело наживи, а як на виконання завдання, свого роду місію, покладену Богом або долею. Про багатство говорили, що Бог його дав у користування і зажадає за ним звіту»[1]. Це приклад мотиву в гуні доброти.

Після Жовтня 1917 р. домінуючим мотивом меценатства стали називати «прагнення товстосумів увічнити себе в пам'яті нащадків». Висвітлення соціально-економічної природи і сутності буржуазної філантропії знайшло відображення в роботі С.В. Вороніна «Теорія філантропії», виданої в СРСР в 1981 р. У монографії надано аналіз різних концепцій західних дослідників про природу і сутності, за висловом С.В. Вороніна, «буржуазної філантропії». Автор звинувачує «буржуазних» економістів в апологетичному визначенні мотивів філантропії, в тому, що вони ігнорують класові, корисливі інтереси. [4]. Зараз ряд учених пише, що С.В. Воронін дещо применшив ефективність «буржуазної» філантропії, оскільки мотиви могли бути своєкорисливими, егоїстичними, тим не менш, грошові вклади давали можливість для розвитку установ освіти, охорони здоров'я. З нашої точки зору, це хороший приклад мотиву благодійності в гуні пристрасті, де так чи інакше переслідується корисливий інтерес.

Там, де панує саттва-гуна, люди діляться матеріальними багатствами один з одним. Під впливом раджа-гуни на перший план виходять виручка і особиста вигода. Гуна невігластва часто ховається під маскою благодійника, але мотивом тут є придушення інших, причому це часто відбувається обманним шляхом.

Як приклад можна взяти мешківців Аляски: інуїтів, юп'іков, алеутів, атабаска, тлінгітів, хайдом, і цішміанов, відомих під назвою ескімоси. Детальніше про них можна прочитати в книзі Томаса Р. Бергера «Поїздка в село – звіт комісії з вивчення стану корінних народів Аляски» [5]. Сотні років ескімоси жили в арктичній тундрі. Їхні предки вже населяли ці землі, коли «Америку» відкрив Колумб. У 1867 році ця територія була «продана» Росією Америці і з того часу ці десятки тисяч гектарів стали вважатися власністю уряду Сполучених Штатів, хоча корінним жителям дозволили залишитися на землях своїх предків. У 1972 році уряд США спробував змінити їхній спосіб життя, зовні, як би для того, щоб допомогти цим людям, хоча самі ці люди не просили ні про яку допомогу, та й не потребували її. Мотив, безумовно був іншим. Питання було вирішено таким чином: «Уряд, що був за тисячі миль, випустив «Акт про врегулювання претензій народів Аляски»(ANCSA). Згідно з цим законом

жителі Аляски мали бути отримати 962,5 мільйона доларів готівкою і право володіти сорока чотирма мільйонами акрів своїх рідних земель. Корінним жителям Аляски вселили, що «врегулювання», які пропонує їм (ANCSA), захистить їхню землю, і вони зможуть зберегти її для майбутніх поколінь. Однак цим актом Конгрес зробив землю, яка до цього була спільною або ж вважалася власністю Бога, приватним надбанням окремих людей, тим самим знищивши споконвічне місцеве право общинної власності по всьому штату Аляска [5].

Отже, ми коротко розібрали, як гуні впливають на того, хто здійснює діяльність. І останній приклад показав, що їм може бути не тільки одна особа, але і колектив людей, в цьому випадку уряд великої держави.

Зараз ми з точки зору гун розглянемо саму діяльність.

Упорядковану діяльність, в основі якої немає прихильності, любові і ненависті чи бажання насолодитися її плодами, називають діяльність в гуні доброти. У той же час діяльність, що вимагає величезних зусиль, спрямовану на виконання власних бажань і продиктовану помилковим его, називають діяльністю в гуні пристрасті. Діяльність, викликана помилками, що суперечить вказівкам священних писань, без урахування її негативних наслідків, або діяльність із застосуванням насильства, яка завдає страждання іншим живим істотам, вважається діяльністю в гуні неуцтва[2].

Зараз ми розглянемо приклади діяльності в гуні доброти. «Найбільша проблема в світі – це голод. Не голод плоті, а голод серця. Від нього страждають всі – і бідні і багаті. Тільки любов Бога може вгамувати голод серця. Іншого способу не існує. Нагодувати голодних зовсім не важко – набагато складніше наповнити зголоднілі серця людей любов'ю до Бога. Складність полягає в тому, що дати цю любов іншим здатний лише той, хто сам чист серцем» – Мати Тереза. [7].

Л.М. Толстой відзначав, що «...давати гроші нікому, якщо тільки бажати добра, а не бажати тільки роздавати куди-небудь», тому що бідні такі ж люди, з такими самими проблемами, пристрастями, помилками, як і багаті. Гроші їм мало в чому допоможуть, якщо світогляд залишиться незмінним. [11].

Тому благодійна діяльність в гуні доброти це переважно передача духовного знання, за допомогою якого люди зможуть залишити гріховну діяльність і підняти свою свідомість. Результати такої діяльності приносять

щастя, поважливе ставлення до інших, любов і умиротворення. Саме такий вид благодійної діяльності найбільш цінний.

До благодійної діяльності, яка знаходиться під впливом гуні пристрасті, можна віднести пожертвування у вигляді грошей, їжі, матеріальних надбань. Такий вид благодійної діяльності, як правило, пов'язаний з величезними зусиллями і бажанням особистої вигоди, слави і конкуренції.

У невігластві благодійна діяльність має руйнівний характер і, як було описано вище, суперечить склепінням священних писань. Яскравими прикладами такої благодійності можуть бути пожертвування у вигляді алкоголю і сигарет. З одного боку, мотив може здаватися позитивним, але в житті це приносить зовсім інший результат – хвороби, розлучення, деградацію свідомості.

Благодійна діяльність – це процес, який сприяє розвитку в людині вищих якостей і пробуджує в ньому духовну свідомість, а також педагогічний інструмент у формуванні здорового соціуму. При цьому важливим є науково-дослідний підхід до вивчення і аналізу благодійності з точки зору трьох гун матеріальної природи.

У статті ми описали лише деякі моменти того, як гуні впливають на благодійну діяльність, і того, хто її виконує. У майбутньому планується дати більш розгорнуту методику зазначеної теми.

Література

1. Буришкин П.А. Москва купеческая, - М, 1991, - 152.
2. Бхактиведанта Свами А.Ч. Бхагават – Гита как она есть/ Бхактиведанта Свами А.Ч. – М.: Вид-во ВВТ, 2001.- 621-647.
3. Бхактиведанта Свами А.Ч. Бхагават – Шримад - Бхагаватам/ Бхактиведанта Свами А.Ч. – М.: Вид-во: ВВТ, 1992- 2002.-Тт. 1-12, -471.
4. Воронин С.В. Теория филантропии, -М., 1981, -8.
5. Дханешвара Дас. Уроки духовной экономики, - Херсон., Изд-во: Тайна тайн, 2008,- 45-50, 398-399.
6. Новая философская энциклопедия. / В 4 т., головний ред. В.С. Степин - М., 2001.
7. Радханатх Свами. Путешествие домой, -М., Изд-во: ЗАО «Арт Дизайн +», 2011,- 198.
8. Смирнов Б.Л. Санкхья и Йога/ Б.Л. Смирнов, - М., Вид-во: Болесмир, 2005,-54.
9. Степанюк Ю.А. Ведические знания о здоровье: учеб. Пособие.- Ровно, 2008. – 70.
10. Толковый Словарь .-М. «Фнфра -М», – Изд-во: Весь Мир Д. Андерхилл, С. Барретт, П. Бернелл, П. Бернем, и др. Общая редакция: д.э.н. Осадчая И.М., 2001.
11. Толстой Л.Н. Так что же мне делать? // Толстой Л.Н. В чем счастье? – СПб.: Типография Корпуснова, 1910, – 33-115.

12. Lakhwinder Raj, Personality Inventories Based on Trigunas, <http://multani-lakhwinder.blogspot.com/2009/03/personality-inventories-based-on.html>
13. Das, R.C. Standardization of the Gita Inventory of Personality; Journal of Indian Psychology. 9 (1&2), 1991.- 47-54.
14. Wolf. D.B., The Vedic Personality Inventory: A Study of Gunas; Journal of Indian Psychology. 16(1), 1998.- 26-43

Статья раскрывает сущность понятия «Благотворительная деятельность» как необходимого элемента формирования планетарного сознания студенческой молодежи с точки зрения трех гун материальной природы.

Ключевые слова: *благотворительная деятельность, студенческая молодежь, гуны материальной природы.*

The article reveals these sense of concept "Eleemosynary activity", as a necessary element of forming planetary consciousness of students in terms of three gunas of material nature.

Key words: *Eleemosynary activity, students, gunas of material nature.*

Воронкін М.В. – аспірант кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Є.А.Зеленов

УДК 37.014.42

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА ДУХОВНО-АКСІОЛОГІЧНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI У УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ЗДОРОВ'ЯТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Г.В. Григоренко

У статті розглядається проблема структурування соціально-педагогічних та духовно-аксіологічних критеріїв оцінки динаміки формування у учнів загальноосвітньої школи здоров'ятворчої компетентності. Автор розглядає вищезначені критерії як педагогічний інструмент формування у школярів здоров'ятворчого світогляду.

Ключові слова: *критерій, оцінка, компетентність, культура, здоров'я, творчість, діяльність, умови, духовність.*